https://doi.org/10.52673/18570461.26.1-80.14
CZU: 94(4-672):[355.43:327(478)]

CONSIDERENTELE GEOPOLITICE CARE AU DETERMINAT PERSPECTIVELE DIFERENȚIATE ALE ANGLIEI ASUPRA CEDĂRILOR DIN DOBROGEA, MOLDOVA ȘI ARDEAL (1940) (Partea I)

Doctor în istorie **Mihai ȚURCANU**
E-mail: mihai.turcanu@protonmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0007-5-33-127X
Institutul de Istorie al USM
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorului. Licență: CC BY 4.0.

GEOPOLITICAL CONSIDERATIONS THAT DETERMINED ENGLAND'S DIFFERENTIATED PERSPECTIVES ON THE CESSIONS IN DOBRUJA, MOLDOVA, AND TRANSYLVANIA (1940) (Partea I)

Summary. The article shows how London used the issue of Romanian borders in 1939–1940 to limit German expansion in Southeastern Europe. Although it publicly defended the status quo, the Foreign Office viewed limited cessions in Transylvania and Dobrogea as a means of attracting Hungary and Bulgaria toward the Allies. Reports of the British Legation in Bucharest reveal discreet pressures exerted on Grigore Gafencu and King Carol II, as well as the hesitations of the Romanian authorities, caught between the refusal of territorial losses and the search for security guarantees. The pro-Bulgarian tendency, supported by Churchill, aimed at the restitution of the the Quadrilateral in order to bring Sofia closer to the Balkan Entente; however, internal opposition and the issue of Hungarian claims blocked the initiative. At the same time, London informally admitted that treaties could be revised if this served its interests. After the invasion of Poland, the entry of the Soviet Union into the equation complicated the situation, forcing both Bucharest and Budapest to temper escalation. The correspondence of the British minister in Bucharest – Reginald Hoare, of the one in Budapest – Owen O'Malley, as well as of the one in Sofia – George Rendel, reveals two British tactical lines: concessions to Hungary, in order to reduce its dependence on Berlin, and a symbolic compensation for Bulgaria, in order to curb its rapprochement with the Axis. However, British diplomats understood that excessive pressure could push Romania toward Germany, and London did not find a real solution. The conclusion is that Romania remained caught between London, Berlin, and Moscow, without solid security guarantees, on the eve of the 1940 crisis.
Keywords: England, Transylvania, Dobrogea, revisionism, Carol II, Balkan diplomacy, Bessarabia.

Rezumat. Articolul arată cum Londra a folosit problema frontierelor românești în 1939–1940 pentru a limita expansiunea germană în sud-estul Europei. Deși în public apăra statu quo-ul, Foreign Office-ul vedea cedările limitate din Transilvania și Dobrogea ca pe un mijloc de a atrage Ungaria și Bulgaria spre Aliați. Rapoartele legației britanice de la București surprind presiunile discrete asupra lui Grigore Gafencu și Carol al II-lea, dar și ezitările autorităților române, prinse între refuzul pierderilor teritoriale și căutarea unor garanții de securitate. Tendința pro-bulgară, susținută de Churchill, urmărea restituirea Cadrilaterului pentru a apropia Sofia de Antanta Balcanică, însă opoziția internă și problema revendicărilor maghiare au blocat inițiativa. În paralel, Londra admitea informal că tratatele puteau fi revizuite dacă acest lucru îi servea intereselor. După invadarea Poloniei, intrarea Uniunii Sovietice în ecuație a complicat situația, forțând atât Bucureștiul, cât și Budapesta să tempereze escaladarea. Corespondența ministrului britanic la București – Reginal Hoare, a celui de la Budapesta – Owen O'Malley, precum și a celui de la Sofia – George Rendel, rată două linii tactice britanice: concesii pentru Ungaria, ca să-i reducă dependența de Berlin, și o compensație simbolică pentru Bulgaria, ca să-i frâneze apropierea de Axă. Totuși, diplomații britanici înțelegeau că presiunea excesivă putea împinge România spre Germania, iar Londra nu a găsit o soluție reală. Concluzia este că România a rămas prinsă între Londra, Berlin și Moscova, fără garanții solide de securitate, în ajunul crizei din 1940.
Cuvinte-cheie: Anglia, Transilvania, Dobrogea, revizionism, Carol al II-lea, diplomație balcanică, Basarabia.

În perioada interbelică, România s-a numărat printre principalii beneficiari ai sistemului Tratatelor de la Paris, prin care statul român a obținut recunoașterea din partea Puterilor Occidentale (mai puțin a SUA) a unirii provinciilor istorice românești ca urmare a încheierii Primului Război Mondial și a operațiunilor militare de eliberare a Ardealului și a Basarabiei. Deși tratatele care au consfințit aceste realizări au fost influențate, și chiar formulate, într-o manieră decisivă, de la Londra, în anul 1939 situația internațională din Europa de Sud-Est a cunoscut schimbări semnificative. Anglia și Franța, angajate în competiție cu Germania pentru influență asupra proceselor geopolitice din acea regiune, au început treptat să caute modalități de distanțare față de ordinea internațională pe care ele însele o instituiseră după Primul Război Mondial. În acest context, autoritățile britanice priveau problema revendicărilor teritoriale bulgare și maghiare față de România, într-o manieră similară celei adoptate de Germania. Londra era conștientă de faptul că tabăra (Aliații sau Axa), care ar fi reușit să impună o nouă ordine în Europa de Sud-Est, bazată inclusiv pe unele cedări teritoriale din partea României, ar fi putut astfel să-și asigure controlul asupra regiunii, blocând accesul și influența rivalilor geopolitici. Pe de altă parte, Marea Britanie nu dorea și, având în vedere realitățile geografice ale problemei, spre deosebire de Germania, nici nu putea, să forțeze România să accepte asemenea cedări teritoriale. Factorii de decizie britanici înțelegeau că o astfel de politică ar fi putut împinge cu ușurință Bucureștiul în tabăra Axei și că, în eventualitatea câștigării simpatiilor Bulgariei și ale Ungariei, Londra ar fi riscat să piardă sprijinul României fără ca acest lucru să conducă la o îmbunătățire a situației strategice generale din perspectiva obiectivelor sale regionale.

Românii înțelegeau care era, în realitate, jocul marilor puteri în Balcani și au încercat să obțină garanții de securitate din toate direcțiile. Totuși, această politică „multivectorială" promovată de Carol al II-lea a fost, încă de la început, prost concepută, întrucât a stârnit neîncrederea atât a Aliaților, cât și a Germaniei. Astfel, „alergând după doi iepuri", România lui Carol nu a reușit, în cele din urmă, să obțină nimic. De pildă: în ianuarie 1939, Constantin Argetoianu le-a dezvăluit britanicilor că, „dând dovadă de o mare abilitate", Carol ar fi reușit, în cursul vizitei sale din noiembrie 1938, să-i smulgă președintelui parlamentului german, Hermann Göring, o asigurare de sprijin împotriva revizionismului sovietic sau maghiar. În realitate însă, Göring nu rata nicio ocazie de a lansa asemenea „momeli" în fața tuturor românilor care îi ieșeau în cale [1, ff. 87-89].

Există numeroase dovezi care arată că, încă din primăvara–vara anului 1939, Marea Britanie manifesta o atitudine ambiguă în raport cu revendicările teritoriale maghiare și bulgare în Ardeal și, respectiv – în Dobrogea. În viziunea factorilor decizionali britanici, România trebuia să recurgă la anumite cedări în aceste provincii în vederea realizării unui nou acord regional. Un asemenea acord ar fi limitat posibilitatea Germaniei de a exploata revendicările teritoriale bulgare și maghiare pentru a șantaja România și pentru a submina coeziunea Antantei Balcanice. De asemenea, există informații potrivit cărora Anglia ar fi fost dispusă să utilizeze pârghiile obținute prin asumarea unor angajamente de securitate (garanțiile din 13 aprilie 1939) pentru a forța anumite concesii teritoriale în favoarea Ungariei, ca mijloc de atragere a acesteia din urmă de partea sa. Informațiile nu erau nici eronate, nici exagerate: din corespondența Legației britanice de la București reiese clar că, în această perioadă, Samuel Hoare încerca, de la distanță, să-i sugereze ministrului de externe Grigore Gafencu necesitatea unor cedări teritoriale față de Ungaria. Deși nu se făcea o referire explicită la asemenea cedări, se sublinia necesitatea stabilirii unor relații suficient de bune cu Budapesta pentru a împiedica alinierea definitivă a acesteia la politica externă germană [2].

În vara anului 1939, britanicii s-au arătat pregătiți să creeze și să justifice premisele acceptării unor pretenții teritoriale maghiare față de statul român. Totuși, reacția negativă a autorităților române, în special amenințările cu demisia ale ministrului de externe Gafencu și ale prim-ministrului Armand Călinescu, precum și posibilitatea renunțării României la proiectele anterior agreate, în principiu, privind distrugerea sondelor românești de petrol, a determinat Londra să abandoneze această idee în august 1939 [3, pp. 165-172].

În mod particular însă, britanicii au continuat să se ghideze, în ceea ce privește pretențiile revizioniste maghiare la adresa României, după propriul lor principiu („our guiding principle"), potrivit căruia „tratatele nu sunt eterne", chiar dacă, între altele, în conceperea și semnarea Tratatului de la Trianon au jucat un rol decisiv. Acest episod ilustrează perfect faptul că britanicii puteau afirma atât că tratatele erau veșnice – atunci când interesul le dicta acest lucru –, cât și că ele nu erau veșnice, atunci când alte interese o impuneau [4, ff. 26-28]. „Pentru moment însă, de vreme ce bunăvoința României este mai importantă pentru noi decât cea a Ungariei [căci] am oferit garanții celei dintâi și nu celei de-a doua și sperăm că, în anumite circumstanțe, România va lupta de partea noastră, iar în privința Ungariei nu avem motive să nutrim asemenea speranțe", britanicii au decis că interesele lor im-

puneau respectarea dictonului „toute vérité n'est pas bonne à dire" (Nu orice adevăr merită spus) [5, f. 25].

De fapt, deși Foreign Office-ul respinsese sugestia din 14 august a ministrului britanic de la Budapesta, O'Malley, privind „îndemnarea" României să accepte o revizuire a frontierei cu Ungaria – sugestie care includea și ideea alipirii la România a comunităților românești din Rutenia – funcționarii cu rang înalt, Ingram și Nichols, din cadrul Departamentului de Sud al Foreign Office-lui, au solicitat totuși legației britanice din Ungaria o hartă și „detalii" referitoare la teritoriile vizate [6, f. 89], motivând că, deși „chestiunea nu era în discuție momentan, dorim să avem detaliile menționate la îndemână, în caz de necesitate" [7, f. 90].

În ceea ce privește problema relațiilor româno-bulgare și inițiativa britanică, al cărei principal susținător era Churchill, ca România să cedeze o parte a Dobrogei în schimbul aderării Bulgariei la Antanta Balcanică, aceasta a fost discutată în primăvara și vara anului 1939. În raport cu această problemă, românii s-au arătat mai maleabili, dar au refuzat să promită cedări teritoriale din două motive: în primul rând, deoarece asemenea concesii ar fi declanșat imediat revendicări maghiare și, posibil, sovietice; în al doilea rând, deoarece bulgarii au refuzat, la rândul lor, să ofere garanții că, în schimbul unei promisiuni românești – garantate de Aliați și de Turcia – privind restituirea Cadrilaterului în circumstanțe internaționale mai favorabile, s-ar fi alăturat Antantei Balcanice. Pentru a nu antagoniza România, britanicii au renunțat temporar la această inițiativă [3, pp. 184-190]. Totuși, la scurt timp, în preajma declanșării războiului, secretarul de stat pentru Afaceri Externe, Edward Halifax, a revenit asupra problemei relațiilor româno-bulgare. În acest sens, el i-a arătat lui Tilea că, în opinia sa, dacă respectivele relații ar fi putut fi îmbunătățite, atunci „problema Dobrogei… n-ar mai fi reprezentat o dificultate insurmontabilă", încercând totodată să-i transmită ministrului român impresia importanței pe care o avea, din perspectiva britanică, ameliorarea relațiilor româno-maghiare și româno-bulgare și „…în general, menținerea unei situații fluide" [8, ff. 213-220].

La tentativa de a apropia pozițiile Bulgariei de cele ale Antantei Balcanice s-au alăturat, pentru o scurtă perioadă de timp, în primăvara anului 1939, și sovieticii. Făcând trimitere la unele informații relatate de Gafencu, sursele britanice de dată mai târzie arată, referitor la vizita efectuată în tranzit spre Turcia de către Potiomkin, comisar adjunct al poporului pentru afaceri externe al URSS, la București, că acesta ar fi propus ca Uniunea Sovietică să recunoască apartenența Moldovei de est la România în schimbul normalizării relațiilor româno-bulgare [9]. Totuși, sursele românești de la Ankara indică faptul că această propunere ar fi venit, de fapt, din partea ministrului turc al afacerilor externe, Saraçoğlu, iar Potiomkin s-ar fi declarat de acord în principiu, refuzând însă să angajeze oficial URSS într-un asemenea demers [10, ff. 17-18]. Legația britanică de la Sofia transmitea, la rândul ei, că în mai 1939, în cursul aceleiași călătorii, Potiomkin a făcut declarații similare și guvernului bulgar, la Sofia [11, f. 23855]. De asemenea, ambasada britanică de la Ankara confirma că Saraçoğlu lega mari speranțe de promisiunea făcută atunci de Potiomkin, potrivit căreia URSS intenționa să exercite presiuni asupra Bulgariei în vederea apropierii acesteia de România [12]. Ulterior însă, pe fundalul apropierii politice dintre Rusia sovietică și Germania nazistă, sovieticii nu au mai revenit asupra inițiativelor respective.

După izbucnirea războiului, succesul ofensivei germane în Polonia și apropierea armatelor germane de frontiera României au alimentat discuțiile dintre britanici, francezi, iugoslavi și turci cu privire la atitudinea Bulgariei. Ministrul Marii Britanii la București, George Rendel, le-a sugerat superiorilor săi că era absolut necesar ca Londra să-și ofere bunele oficii în vederea unui acord româno-bulgar bazat pe o cedare în Dobrogea, astfel încât România să-și poată asigura flancul sudic în eventualitatea ajungerii trupelor germane la granița sa de nord. Rendel recunoștea că o asemenea inițiativă comporta riscul împingerii României în brațele Germaniei, însă era de părere că Bucureștiul trebuia făcut să înțeleagă că Germania i-ar fi impus oricum un sacrificiu teritorial în Dobrogea, întrucât nu putea exista o altă bază pentru adâncirea cooperării germano-bulgare, sau, mai exact, pentru sporirea dependenței politicii externe bulgare de cea germană. Observațiile lui Rendel privind intențiile Germaniei erau extrem de precise și nu se poate spune că, cel puțin într-o anumită măsură, diplomatul britanic nu ar fi avut dreptate atunci când adăuga că tactica României de a trage de timp în privința clarificării relațiilor cu Bulgaria, într-o situație în care orice opțiune reprezenta o alegere între rău și mai rău, nu putea conduce decât la cel mai grav deznodământ. În aceste condiții, el considera preferabilă o cedare atâta timp cât un atare pas încă mai putea fi interpretat drept o manifestare de bunăvoință și nu ca unul realizat sub presiune sau din teamă [13, ff. 312-317].

Intrarea Uniunii Sovietice în război a complicat și mai mult situația. La 29 septembrie 1939, Gafencu a adresat pentru prima dată în mod direct guvernului britanic întrebarea privind valabilitatea garanțiilor de securitate în eventualitatea unei agresiuni sovietice. Totodată, el le-a arătat fără ocolișuri britanicilor

că, într-un scenariu în care aceştia ar fi fost dispuşi să ofere sprijin militar direct, inclusiv prin intermediul Strâmtorilor, „sprijinul Bulgariei contra ameninţării bolşevice putea fi asigurat prin oferta unei concesiuni teritoriale" [14].

În ceea ce priveşte efectul invaziei sovietice a Poloniei şi, ulterior, a Finlandei asupra atitudinii Ungariei faţă de România, se poate afirma că acesta a fost mai degrabă favorabil intereselor româneşti. Motivele unei atare schimbări de atitudine, în contextul menţionat, ţin de ostilitatea şi teama guvernului de la Budapesta faţă de politica expansionistă a URSS şi faţă de ideologia comunistă, sentimente care nu erau cu nimic mai puţin pronunţate decât cele dominante la Bucureşti. Anume din perioada premergătoare atacului sovietic împotriva Finlandei datează şi primele asigurări oferite de Ungaria britanicilor, potrivit cărora, în aceste condiţii, Budapesta nu intenţiona să ridice problema revizuirii frontierei cu România decât în eventualitatea în care aceasta din urmă ar fi fost nevoită, într-un fel sau altul, să facă anumite concesii teritoriale în Dobrogea sau în Moldova de Est. Această linie de conduită a fost adoptată ca politică de stat de către Ungaria până în iunie 1940 [15, ff. 6-7; 16, p. 43].

Eforturile internaţionale de mediere a unei înţelegeri româno-bulgare au continuat şi în octombrie. La 19 octombrie 1939, prinţul regent al Iugoslaviei, Paul, i-a comunicat, cu titlu confidenţial, ambasadorului britanic la Belgrad, Campbell, că, de teama unei eventuale înţelegeri între URSS şi Bulgaria pe seama României, intenţiona să îşi intensifice rolul de mediator între Bucureşti şi Sofia [17, f. 329]. Legaţiile britanice din cele două capitale, precum şi cea de la Ankara, au purtat o corespondenţă menită să analizeze posibilitatea unui schimb de populaţie între România şi Bulgaria [18, f. 332,]. Opinia britanicilor convergea spre concluzia că, în acele condiţii, s-ar fi putut ajunge la o soluţie bazată pe un schimb de populaţie însoţit de o cedare teritorială modestă în sudul Dobrogei, inferioară celei la care România a recurs ulterior prin Tratatul de la Craiova din 1940.

În legătură cu iniţiativa lui Gafencu privind constituirea unui bloc de state neutre, ministrul român de externe considera că Ungaria ar fi putut adera la un asemenea aranjament, mai ales după semnarea, la 7 octombrie 1939, a acordului româno-maghiar de dezescaladare a tensiunilor militare. Acordul prevedea demobilizarea a aproximativ 35% din totalul forţelor militare masate de cele două părţi la frontiera comună [19, p. 405], iar medierea britanică a jucat un rol important în realizarea sa. Statul Major român i-a comunicat lui Macnab că acest acord a permis transferarea unor efective militare semnificative la frontiera cu Uniunea Sovietică [20], iar către mijlocul lunii noiembrie Macnab consemna, pe baza aceleiaşi surse, că situaţia de la frontiera româno-maghiară revenise la condiţiile existente în timp de pace [21].

Totodată, sursele franceze de la Roma transmiteau la Paris că, cu ocazia întrevederii miniştrilor de externe ai Italiei şi Ungariei, Galeazzo Ciano şi István Csáky, desfăşurată la Veneţia în zilele de 6–7 ianuarie 1940, italienii le-au cerut ungurilor să se abţină de la orice acţiune ostilă împotriva României în eventualitatea unei agresiuni sovietice în Basarabia [22, p. 16]. Csáky şi-a dat acordul în acest sens. Trebuie subliniat însă faptul, consemnat şi în sursele britanice din epocă, că decizia Ungariei de a nu ataca România în cazul unei invazii sovietice fusese luată anterior călătoriei lui Csáky la Veneţia. Aceasta fusese adoptată ca politică de stat de guvernul maghiar încă de la sfârşitul lunii decembrie 1939 şi deriva din preocupările Budapestei faţă de ameninţarea percepută în politica externă expansionistă a Uniunii Sovietice şi în ideologia bolşevică, faţă de care regimul lui Horthy manifesta o aversiune bine cunoscută. În acest sens, sursele britanice notează că, înainte de deplasarea lui Csáky la Veneţia, O'Malley fusese asigurat în repetate rânduri de Csáky, de Teleki şi de Horthy că politica adoptată de guvernul maghiar era exact cea menţionată anterior [23, f. 207]. Faptul că guvernul maghiar adoptase oficial această linie de conduită este consemnat şi de istoriografia românească [16, p. 43].

Ciano le-a confirmat britanicilor că, la solicitarea sa, Csáky i-a oferit asigurări potrivit cărora Ungaria, deşi nu renunţa la pretenţiile sale teritoriale, nu ar fi profitat de eventualitatea unei agresiuni sovietice pentru a ataca România. Cei doi miniştri de externe, reprezentând, de altfel, două guverne nu mai puţin ostile Rusiei sovietice decât cel de la Bucureşti, au căzut de acord asupra faptului că prioritară era sarcina stopării înaintării comunismului în Balcani. În acest context, Ungaria promitea Italiei să adopte o atitudine de neutralitate binevoitoare în cazul unui atac sovietic împotriva României, insistând însă că s-ar fi considerat dezlegată de acest angajament în situaţia în care România ar fi cedat Basarabia Uniunii Sovietice sau Dobrogea Bulgariei. Asigurarea primită de la Csáky, potrivit căreia „România putea fi liniştită", l-a determinat pe Ciano să se felicite pentru rezultatul obţinut, acesta comunicând ambasadei franceze de la Roma că „România nu are să se preocupe decât de un singur lucru: acela de a se apăra energic dacă e atacată de Rusia". Totodată, Ciano l-a informat pe ambasadorul britanic că i-a adus la cunoştinţă ministrului român, Bossy, rezultatul întrevederii sale cu Csáky, iar Percy Loraine l-a felicitat „pentru a fi obţinut un angajament

cu adevărat valoros de la guvernul maghiar și pentru acțiunea sa înțeleaptă în interesul Europei" [24, ff. 215-216].

Ulterior, Gafencu avea să noteze că prestația sa de la Belgrad, atât de criticată de Iuliu Maniu, a fost „stăruitor cerută de Italia, care lega de o asemenea atitudine sprijinul eventual pe care ni l-ar putea da în caz de atac rusesc... și mai e oare nevoie să stărui că cele câteva cuvinte bune despre Bulgaria și Ungaria aveau drept scop să ne asigure o atitudine liniștită din partea acestor două state în cazul unei invaziuni bolșevice?" [30, f. 188]. Cu toate acestea, după cum observa și Hoare, deși Gafencu personal dorea să înainteze pe calea unei apropieri de Bulgaria (iar ziarul său, *Timpul*, publica în această perioadă articole elogioase la adresa intensificării cooperării economice româno-bulgare, prezentând vizita la Sofia, ce a urmat după Conferința de la Belgrad, a ministrului român de finanțe, Dumitru Constantinescu, drept o dovadă a acestor evoluții pozitive), principala dilemă rămânea nerezolvată: sub ce formă putea fi acceptată o eventuală cedare în Dobrogea fără ca aceasta să declanșeze automat revendicări maghiare și sovietice [31, f. 38]. Românii nu s-au încumetat să adopte o soluție clară în această privință, deși circumstanțele păreau favorabile. Rendel transmitea că preocuparea Bulgariei de a nu ajunge sub influența sovietică făcea improbabilă ridicarea problemei Dobrogei de Sud în acel moment, iar numeroasele declarații ale regelui Boris și ale altor oficiali îl determinau pe ministrul britanic la Sofia să fie „ferm convins" că Bulgaria nu ar fi recurs la o agresiune armată decât în eventualitatea unei „dezintegrări complete" a României. În acest context, Rendel le arăta superiorilor săi că orice argument care să-i convingă pe bulgari că problema Dobrogei de sud urma să fie examinată la o viitoare conferință de pace „ar fi fost de cel mai mare folos" [32, ff. 43-44].

În același timp, propaganda germană acționa intens pentru a submina orice posibilitate de reconciliere, lansând zvonuri contradictorii privind intențiile Bulgariei în raport cu România; de pildă, în aprilie 1940 circulau informații despre presupusa concentrare a unor divizii românești în Dobrogea [33, ff. 49-50]. Deși bulgarii păreau predispuși să dea crezare acestor zvonuri, Macnab le-a calificat drept „malițioase și inexacte", subliniind că doar a 13-a parte din totalul celor 33 de divizii infanterie, 4 divizii cavalerie și 5 brigăzi de munte era staționată în Dobrogea și că nu existau fortificații defensive în acea regiune comparabile cu cele din estul Moldovei sau din Ardeal. Totodată, acesta arăta că făcuse tot ce-i stătea în putere pentru a convinge Statul Major român că nu exista un pericol din partea Bulgariei[34, ff. 59-61].

Cu toate acestea, la 27 aprilie 1940, Halifax l-a instruit pe Hoare să informeze guvernul român că autoritățile bulgare se plânseseră de aceste zvonuri și să atragă atenția asupra faptului că britanicii „se simțeau îndreptățiți să facă acel demers având în vedere efectul negativ pe care concentrarea trupelor românești ar fi putut-o avea asupra situației politice generale" [35, f. 67]. Gafencu și Statul Major român au negat existența unor concentrări suplimentare de trupe în Dobrogea, iar Hoare și Macnab au susținut poziția românească, precizând că măsurile militare respective reprezentau simple acțiuni de patrulare și pază a frontierei și că ar fi fost incorect ca guvernul britanic să solicite României renunțarea la asemenea manevre de rutină [36, f. 69].

Articol recepționat: 15 decembrie 2025
Articol acceptat: 9 martie 2026

BIBLIOGRAFIE

1. Memorandumul lui Hoare despre conversația cu Argetoianu din 7 ianuarie 1939, în: T.N.A., fond F.O. 371, dosar 23847.

2. Hoare către Foreign Office, nr. 41 din 22 iunie 1939, în: The National Archives (T.N.A.), W.O. 208, d. 67.

3. Țurcanu, M. România și Puterile Aliate la începutul celui de Al Doilea Război Mondial. Chișinău: Bons Offices. (2023). 632 p.

4. Territorial question outstanding between Hungary and Roumania, în: T.N.A., fond F.O. 371, dosar 23843.

5. Adnotarea lui Nichols la depeșa lui Campbell (ambasadorul Angliei la Paris), nr. 513 din 12 august, în: T.N.A., fond F.O. 371, dosar 23843.

6. Ingram către O'Malley, 24 august 1939, R6578/140/37, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 23843.

7. Nichols către O'Malley, 3 noiembrie 1939, R6578/140/37, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 23843.

8. Halifax către Le Rougetel din 3 august 1939 (ciornă), în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 23852.

9. Hoare către Foreign Office, nr. 416 din 16 septembrie 1939 și adnotarea lui Bowker din 18 septembrie la această depeșă, în: T.N.A., fond F.O. 371, f. 23855.

10. Note despre întrevederile avute de D-nii Grigore Gafencu și Șukru Saraçoğlu asistați de d-nii Vasile Stoica și Numan Menemencioglu, în zilele de 12-13 iunie 1939, în: A.N.I.C., fond Vasile Stoica, v. I/70.

11. Rendel către Foreign Office, nr. 82 din 27 septembrie 1939, în: T.N.A., fond F.O. 371, f. 23855.

12. Knatchbull-Hugessen (Ambasadorul Angliei în Turcia) către Maurice Ingram, 6 mai 1939, în: T.N.A., F.O. 800, d. 988.

13. Rendel către Foreign Office, nr. 176 din 12 septembrie 1939 și adnotarea lui O. Sargent din 14 decembrie 1939 la aceasta, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 23855.

14. Hoare către Halifax, nr. 510 din 29 septembrie 1939, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 23846.

15. Minuta lui O. Sargent despre conversația sa cu O'Malley din 15 noiembrie 1939, în: T.N.A., fond F.O. 371, dosar 23844, f. 6-7.

16. Trașcă, O. Relațiile politice și militare româno-germane, 1940–1944, Cluj: ed. Argonaut. (2013). 917 p.

17. Campbell către Foreign Office, nr. 283 din 19 octombrie 1939, în: T.N.A., F.O. 371, d. 23855, f. 329.

18. Hoare către Rendel, 13 octombrie 1939, în: T.N.A., F.O. 371, d. 23855.

19. François-Poncet către Daladier, D. n° 506 din 12 octombrie 1939, în: Documents Diplomatiques Francais (D.D.F.), nouvelles séries, 1939–1944. v. 1, 2002, Bruxelles: Peter Lang Verlag.

20. Depeșa lui Hoare nr. 565 din 7 octombrie 1940, în: T.N.A., W.O. 208, d. 4561.

21. M.A. Bucharest 913/R/39, 8 noiembrie 1939, în: T.N.A., W.O. 208, d. 4561.

22. François-Poncet către Daladier, T. n° 76 din 5 ianuarie 1940, în: D.D.F., nouvelles séries, 1939-1944. v. 1, 2002, Bruxelles: Peter Lang Verlag.

23. Nichols către Loraine, nr. 38 din 17 ianuarie 1940, în: T.N.A., F.O. 371, d. 24984, f. 207.

24. Loraine către Foreign Office, nr. 50 din 10 ianuarie 1940, în: T.N.A., F.O. 371, d. 24984.

25. Foreign Office către Loraine, nr. 25 și 56 din 12 și 14 ianuarie 1940, în: T.N.A., F.O. 371, d. 24984.

26. Hoare către Foreign Office, 23 ianuarie 1940, în: T.N.A., F.O. 371, d. 24984.

27. Hoare către S. Gaselee (Foreign Office), 14 martie 1940, în: T.N.A., F.O. 371, d. 4995.

28. Romanian proposals for cession of territorry to Bulgaria prior to August 1916 (R 3570/3570/37), in: T.N.A., F.O. 371, d. 4995.

29. Southern Department. A german warning to Balkan Powers. Information from Belgrade, nr. 20 din 24 ianuarie 1940, în: T.N.A., W.O. 208, d. 67.

30. Pro-memoria, 13 iulie 1940, în: fond Gr. Gafencu, inventar 2106, v. 15.

31. Hoare către Foreign Office, nr. 94 din 2 martie 1940, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

32. Rendel către Foreign Office (34/13/40) din 15 martie 1940, ff. 43-44, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

33. Rendel către Foreign Office, nr. 169 din 23 aprilie 1940, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

34. Macnab, Roumanian-Bulgarian relations, 30 aprilie 1940, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

35. Foreign Office către Hoare, nr. 274 din 27 aprilie 1940, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

36. Hoare către Foreign Office, nr. 314 din 26 aprilie 1940, f. 6, în: T.N.A., fond F.O. 371, d. 249682.

Congresul Național al Istoricilor Români, ediția a IV-a: acad. Ion TIGHINEANU, acad. Ioan-Aurel POP, dr. Valentina EȘANU, acad. Andrei EȘANU.
Chișinău, 28 august 2024.